

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 23.11.2011
COM(2011) 795 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Universālais pakalpojums elektronisko sakaru nozarē: ziņojums par sabiedriskās
apspriešanas rezultātiem un darbības jomas trešais periodiskais pārskats saskaņā ar
Direktīvas 2002/22/EK 15. pantu**

(Text with EEA relevance)

{SEC(2011) 1398 galīgā redakcija}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Universālais pakalpojums elektronisko sakaru nozarē: ziņojums par sabiedriskās apspriešanas rezultātiem un darbības jomas trešais periodiskais pārskats saskaņā ar Direktīvas 2002/22/EK 15. pantu

(Text with EEA relevance)

1. PAZIŅOJUMA MĒRĶIS

Universālā pakalpojuma darbības jomas otrajā periodiskajā pārskatā elektronisko sakaru nozarē, kas sagatavots 2008. gada septembrī¹, Komisija apņēmas apspriesties ar ieinteresētajām personām par vairākiem jautājumiem saistībā ar ilgtermiņa politiku. Pirms 2009. gadā tika pieņemta Telesakaru pakete, Komisija apstiprināja Eiropas Parlamentam, ka tā īstenošas plašu apspriešanos šajā jautājumā.

Šajā dokumentā sniegta informācija par secinājumiem pēc apspriešanas, kas bija veltīta universālā pakalpojuma principiem e-sakaru nozarē un notika no 2010. gada marta līdz maijam. Tas arī attiecas uz universālā pakalpojuma darbības jomas trešo periodisko pārskatu saskaņā ar Universālā pakalpojuma direktīvas 2002/22/EK² (turpmāk — "UPD") 15. pantu. Visbeidzot, tajā izklāstīti daži apsvērumi par pasākumiem, kas jāveic dalībvalstīm, īstenojot UPD. To papildina īss dienestu darba dokuments³, kurā apkopoti pēc sabiedriskās apspriešanas paustie viedokļi.

ES noteikumus par universālo pakalpojumu elektronisko sakaru nozarē sāka izstrādāt saistībā ar 1990. gados ieviesto pilnīgo liberalizāciju. Universālā pakalpojuma saistību (turpmāk — "UPS") būtība ir izveidot sociālās drošības sistēmu, ja ar tirgus spēkiem vien patērētājiem — jo īpaši tiem, kas dzīvo attālos apgabalos, un tiem, kam ir zems ienākumu līmenis vai invaliditāte — nav nodrošināta pamatpakalpojumu pieejamība par pieņemamu cenu. Lai īstenotu trīs mērķus, kuri izvirzīti saistībā ar drošības sistēmas jēdzienu, proti, pieejamību, pieejamas cenas un piekļuvi, vienam vai vairākiem īpaši šim nolūkam izveidotiem uzņēmumiem varētu noteikt saistības sniegt šādus pamatpakalpojumus.

Vienlaikus samazinot tirgus kropļojumus, dalībvalstīm attiecīgi jānodrošina, ka visiem lietotājiem noteiktā atrašanās vietā ir piekļuve balss un datu sakaru pakalpojumiem, tostarp "funkcionāla piekļuve internetam". UPD neparedz konkrētu tehnoloģiju, kas izmantojama šo pakalpojumu sniegšanā.

Ja UPS izmaksas rada negodīgu apgrūtinājumu izraudzītajam(-iem) pakalpojumu sniedzējam(-iem), tam kompensē neto izmaksas. Šādu kompensāciju var finansēt no valsts līdzekļiem un/vai fonda, kurā iemaksas veic e-sakaru nozares tirgus dalībnieki. Patlaban

¹ COM(2008) 572.

² OV L 108, 24.4.2002., 51. lpp.

³ SEC(2011) 1398.

22 dalībvalstīs paredzēts tikai nozares finansējums⁴, divās dalībvalstīs — gan valsts, gan nozares finansējums, bet trīs valstīs — tikai valsts finansējums.

Vairākas dalībvalstis ir izmantojušas savu rīcības brīvību, neizraugoties konkrētu universālā pakalpojuma sniedzēju, vai ir noteikušas vienkāršāk izpildāmas saistības attiecībā uz tiem pakalpojuma aspektiem, kas tirgū jau pietiekami labi funkcionē (piemēram, taksofoni un abonentu saraksti).

Lai gan 2002. gada Universālā pakalpojuma direktīvā "funkcionāla piekļuve internetam" attiecas tikai uz šaurjoslas datu pārraides ātrumiem⁵, 2009. gada Telesakaru paketē noteikts, ka dalībvalstis vajadzības gadījumā var elastīgi noteikt datu pārraides ātrumu valsts līmenī, kas var būt arī platjoslas ātrums⁶. Tiesību aktus, kuru mērķis ir valsts universālā pakalpojuma saistībās iekļaut platjoslas pārraidi, pagaidām ir pieņēmusi Somija, Spānija un Malta.

Eiropas Parlaments 2011. gada 5. jūlijā pieņēma rezolūciju⁷, kurā uzsvērtā UPS nozīme saistībā ar sociālās iekļaušanas drošības sistēmu.

2. SABIEDRISKĀS APSPIEŠANAS REZULTĀTI

Apspriešanas mērķis bija noteikt, vai mūsdienu saistīto un konkurējošo e-sakaru vidē ir jāpārskata ES vispārējā pieeja un principi attiecībā uz universālo pakalpojumu. Galvenais jautājums — vai UPS jāklūst par aktīvi izmantotu instrumentu saistībā ar platjoslas pakalpojumiem, tādējādi paredzot, ka šīm saistībām ir nozīme, lai sasniegtu mērķi "platjoslas sakari visiem", vai arī šī nozīme jāsauglabā citiem ES un valsts politiskiem pasākumiem, arī turpmāk UPS izmantojot kā drošības tīklu? Citi būtiski jautājumi, kas tika aktualizēti apspriešanās, attiecās uz universālā pakalpojuma jēdzienu, tā finansējumu un dalībvalstu elastību pakalpojuma nodrošināšanā.

Apspriešanas dalībnieki pauda ļoti dažādus viedokļus, nepanākot vienprātību par UPS turpmāko nozīmi mērķu sekmēšanā Eiropas platjoslas pakalpojumu jomā. Tomēr daudzas ieinteresētās personas, jo īpaši valdības un valsts regulatīvās iestādes (VRI), atbalsta esošos principus un vēlas saglabāt UPS sistēmas galvenās iezīmes. Pievienotajā dienestu darba dokumentā ir apkopoti viedokļi⁸.

3. PROBLĒMAS: UNIVERSĀLAIS PAKALPOJUMS UN PLATJOSLAS TĪKLS

ES tiesiskais regulējums un brīvās piekļuves politika ir bijis stimuls konkurētspējīgu tirgu izveidei, tādējādi paplašinot patērētāju izvēles iespējas, samazinot cenas un platjoslas pakalpojumu jomā dažām ES valstīm ļaujot izvirzīties līderpozīcijā pasaules līmenī. Eiropas Savienībā platjoslas pakalpojumi visvairāk ir izplatīti tajās dalībvalstīs, kurās ir gan

⁴ Latvijā nozares fonda izveide ir pārcelta uz 2013. gada 1. jūniju, un līdz šim datumam kompensāciju piešķirs no valsts finansējumu.

⁵ UPD 8. apsvērums.

⁶ Pilsoņu tiesību direktīvas (PTD) 5. apsvērums, OV L 337, 18.12.2009., 11. lpp.

⁷ Rezolūcija (P7_TA(2011)0306): <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0306+0+DOC+XML+V0//LV>.

⁸ Viedokļi publicētas šeit: http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecommm/library/public_consult.

konkurence infrastruktūras jomā, gan efektīvs *ex ante* regulējums, kura mērķis ir sekmēt konkurenci pakalpojumu jomā tad, ja nav iespējama konkurence infrastruktūras jomā.

Digitalizācijas programmā Eiropai (DPE)⁹ ir izklāstīti platjoslas pakalpojumu sniegtie sociālekonomiskie ieguvumi, tostarp to nozīme attiecībā uz iesaistīšanos sociālajā dzīvē un nodarbinātību. DPE mērķis paredz, ka līdz 2013. gadam „platjoslas pamattīklu” pārklājums ir pieejams 100 % ES iedzīvotāju. Attiecībā uz „ātru” un „īpaši ātru” internetu paredzēts, ka līdz 2020. gadam nodrošina 30 Mb/s pārklājumu visiem ES iedzīvotājiem un vismaz 50 % ES mājsaimniecību abonē interneta pieslēgumu ar ātrumu virs 100 Mb/s. Lai sasniegtu šos mērķus, gan privātā, gan valsts sektora pārstāvjiem ir jāveic būtiski ieguldījumi. Sekmējot šo procesu, 2010. gada septembrī Komisija pieņēma Platjoslas pakalpojumu paketi, kurā ietverti šādi dokumenti: i) paziņojums par platjoslas pakalpojumiem¹⁰, kurā izklāstīts rīcības plāns un paredzēti priekšlikumi dalībvalstīm mērķu sasniegšanai; ii) ieteikums par nākamās paaudzes piekļuves tīkliem (NGA ieteikums)¹¹, kurā sniegti reglamentējoši norādījumi, lai sekmētu tiesisko noteiktību, tādējādi veicinot privātus ieguldījumus, un iii) priekšlikums par daudzgadu Radiofrekvenču spektra politikas programmu¹², lai Eiropas Savienībā uzlabotu saskaņotību un radiofrekvenču spektra pārvaldību, tādējādi sekmējot bezvadu platjoslas pakalpojumu izplatību.

Turklāt ir pieejami dažādi politikas instrumenti, ar kuriem var (līdz)finansēt infrastruktūras attīstību, tostarp valsts finansējums (piemēram, aizņēmumi, piešķirumi privātā un valsts sektora partnerībām). Platjoslas pamatnostādnes¹³ ir izskaidrots, kā valsts finansējumu var piešķirt platjoslas tīkla izveidei saskaņā ar ES noteikumiem par valsts atbalstu, lai nodrošinātu pārklājumu arī tajos apgabalos, kuriem nav komerciālas nozīmes. Arī struktūrfondu programmās 2007.–2013. gadam informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) infrastruktūrai, galvenokārt platjoslas tīkliem, paredzēti gandrīz 2,3 miljardi euro. Turklāt Komisija ir ierosinājusi finanšu shēmā 2014.–2020. gadam ieviest Eiropas tīklu savienošanas instrumentu¹⁴, kam paredzēts 9,2 miljardu euro liels budžets, lai sekmētu konkurenci veicinošus ieguldījumus, piešķirumus un kredīta kvalitātes uzlabošanu platjoslas projektos un digitālo pakalpojumu infrastruktūrās.

Lai sekmētu pieprasījumu, DPE paredz plašu klāstu pasākumu, tostarp e-veselības un e-pārvaldības pakalpojumu veicināšanu, licencēšanas shēmu atvieglotu izmantošanu attiecībā uz tiesību pārvaldību tiešsaistē un audiovizuālā satura pieejamību tiešsaistē¹⁵, kā arī iniciatīvas, kuru mērķis ir nodrošināt digitālās prasmes, iemaņas un iekļautību. Komisija uzskata, ka pieprasījuma sekmēšana platjoslas pakalpojumu jomā savukārt ļaus paplašināt platjoslas tīklus, tādējādi veicinot noslēgtā loka izveidi.

Atšķirībā no telefonsakaru tirgus, ko vecajās ES–15 dalībvalstīs izveidoja vairāk nekā pirms desmit gadiem, platjoslas pakalpojumu tirgus ES–27 dalībvalstīs pagaidām nav nobriedis tirgus, un to vairāk raksturo inovācijas un dinamiska attīstība. Izmaiņas tehnoloģiju,

⁹ COM(2010) 245.

¹⁰ COM(2010) 472.

¹¹ OV L 251, 25.9.2010., 35. lpp.

¹² COM(2010) 471.

¹³ OV C 235, 30.9.2009., 7. lpp. Izmantojot šo instrumentu, līdz 2011. gada oktobra beigām konkurenci veicinošiem platjoslas projektiem ir piešķirts atbalsts gandrīz 3,5 miljardu euro apmērā.

¹⁴ COM(2011) 500.

¹⁵ Sk. arī Zaļo grāmatu par audiovizuālajiem darbiem: COM(2011) 427.

konkurences un likumdošanas jomā, piemēram, bezvadu tehnoloģiju izmaksu samazināšana un digitālā dividendē, varētu ievērojami paplašināt platjoslas pārklājumu.

Lai gan fiksētie platjoslas tīkli ir pieejami vidēji 95,1 % ES iedzīvotāju, ES lauku apvidos tie ir tikai 82,8 %, bet Bulgārijas, Slovākijas, Polijas, Rumānijas un Kipras lauku apvidos — 60 % vai mazāk (sk. 4.1. sadaļu). Platjoslas infrastruktūras izveides un modernizācijas izmaksas reģionos, kur tā nav nodrošināta, ir ievērojamas. Saskaņā ar Komisijas pasūtītā pētījumā¹⁶ izklāstītajām aplēsēm ES kopējās neto izmaksas par pieejamības (pārklājuma) un pieejamu cenu (subsīdēto sociālo tarifu) nodrošināšanu saistībā ar platjoslas pieslēgumu ar ātrumu 2 Mb/s¹⁷, izpildot UPS, būtu aptuveni 13,6 miljardi euro piecos gados.

Pētījumā norādīts, ka šī kopsumma nozīmē aptuveni 2,7 miljardus euro lielus izdevumus gadā, un tie ir aptuveni 0,69 % no kopējā apgrozījuma ES telesakaru nozarē¹⁸. Dalībvalstīs šis procentuālais daudzums ievērojami atšķiras, jo tas ir augstāks valstīs, kurās ir zems iedzīvotāju blīvums, sarežģīts reljefs vai mazāk attīstīta infrastruktūra. Augstākais izmaksu koeficients ir Rumānijā (4,6 %), bet zemākais — Luksemburgā (0,08%). Absolūtā izteiksmē ES vidējās izmaksas uz mājsaimniecību ir aptuveni 14,40 euro gadā, bet Rumānijā tās ir pieaugušas līdz 30 euro. Šo summu var salīdzināt ar esošajām uz mājsaimniecību aprēķinātajām gada izmaksām, kas septiņās dalībvalstīs, kuras izveidojušas UPS fondus¹⁹, svārstās no 0,05 līdz 4,19 euro.

Ļaujot dalībvalstīm elastīgi noteikt datu pārraides ātrumu attiecībā uz UPS, ņemot vērā katras valsts apstākļus, un finansēt saistītās neto izmaksas no valsts līdzekļiem un/vai nozares finansēta fonda, 2009. gada Telesakaru paketē ir atzītas aizvien lielākās atšķirības starp ES–27 dalībvalstīm.

Tomēr ir skaidrs, ka tad, ja universālā pakalpojuma saistībās būtu jāiekļauj arī ES mēroga platjoslas pakalpojumi, vajadzība pēc nozares finansējuma un „šķērssubsīdēšanas”, kurā piedalās attiecīgās valsts patērētāju grupas, ievērojami pieaugtu, radot apgrūtinājumu nozarei un ietekmējot patēriņa cenas, kas vislielākās ir tajās dalībvalstīs, kur patlaban ir ierobežots platjoslas pārklājums un zems ienākumu līmenis. Turklāt, priekšlaicīgi uzdodot izveidot platjoslas tīklu ES vai valsts līmenī, pastāv risks izkropļot tirgu un aizkavēt privātos ieguldījumus platjoslas pakalpojuma jomā. Paredzams, ka telesakaru nozares uzņēmumi veiks ieguldījumus peļņu nesošu jaunu tīklu izveidē, taču jāatbild uz būtisku jautājumu, proti, vai plašais UPS apjoms, kas tikai vienai nozarei uzliktu smagu apgrūtinājumu sociālās iekļaušanas dēļ, būtu atbilstīgs un ilgtspējīgs risinājums, kaut gan citas privātās un publiskās struktūras un sabiedrība kopumā gūtu labumu no plaša platjoslas tīkla.

¹⁶ *Impact of EU Policy options for revision of the universal service provision* (ES politikas risinājumi saistībā ar universālā pakalpojuma darbības jomas pārskatīšanu) *Van Dijk Management Consultants* u.c., 2010. gada oktobris: http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecom/library/ext_studies/index_en.htm.

¹⁷ Izmantojot gan vadu, gan bezvadu tehnoloģijas.

¹⁸ Pētījumā aplēses veiktas, pieņemot, ka gada apgrozījums telesakaru nozarē ir 394 miljardi euro. Saistībā ar esošo ES–27 apgrozījumu 2009. gadā (332 miljardi euro), kā minēts Digitalizācijas programmas 2011. gada rezultātu apkopojumā, neto izmaksas gadā ir aptuveni 0,81 % no 2009. gada ienākumiem telesakaru nozarē.

¹⁹ Kopējās UPS izmaksas šajās dalībvalstīs svārstās no 0,5 miljoniem euro līdz 70 miljoniem euro.

4. ES LĪMENĪ IEVIESTĀ UNIVERSĀLĀ PAKALPOJUMA DARBĪBAS JOMAS TREŠAIS PERIODISKAIS PĀRSKATS

Universālā pakalpojuma direktīvā ir izteikts aicinājums Komisijai pārskatīt universālā pakalpojuma darbības jomu reizi trijos gados, ņemot vērā sociālo, ekonomisko un tehnoloģiju attīstību un jo īpaši pievēršot uzmanību mobilitātei un datu pārraides ātrumam. Minētās direktīvas V pielikumā ir izklāstīti daži apsvērumi, kas jāņem vērā Komisijai, izvērtējot, vai darbības jomā būtu iekļaujami atsevišķi pakalpojumi, proti:

1. vai patērētāju vairākums izmanto un vai tam ir pieejami konkrēti pakalpojumi, un vai pieejamības trūkums mazākumam patērētāju vai konkrēto pakalpojumu neizmantošana no mazākuma patērētāju puses nerada sociālu atstumtību?
2. vai konkrētu pakalpojumu pieejamība un izmantošana rada vispārēju neto ieguvumu visiem patērētājiem, attaisnojot valsts intervences pamatotību tad, ja konkrētie pakalpojumi nav nodrošināti sabiedrībai parastos tirgus apstākļos?

Turklāt UPD 25. apsvērumā ir norādīts, ka attiecīgajiem pakalpojumiem, lai tos varētu iekļaut darbības jomā, jau vajadzētu būt pieejamiem vairumam iedzīvotāju. Iepriekšējos pārskatos, kas veikti 2005.–2006. gadā un 2008. gadā²⁰, secināts, ka šie kritēriji nav izpildīti attiecībā uz mobilitāti un platjoslas pakalpojumiem, un tādējādi darbības joma netika mainīta.

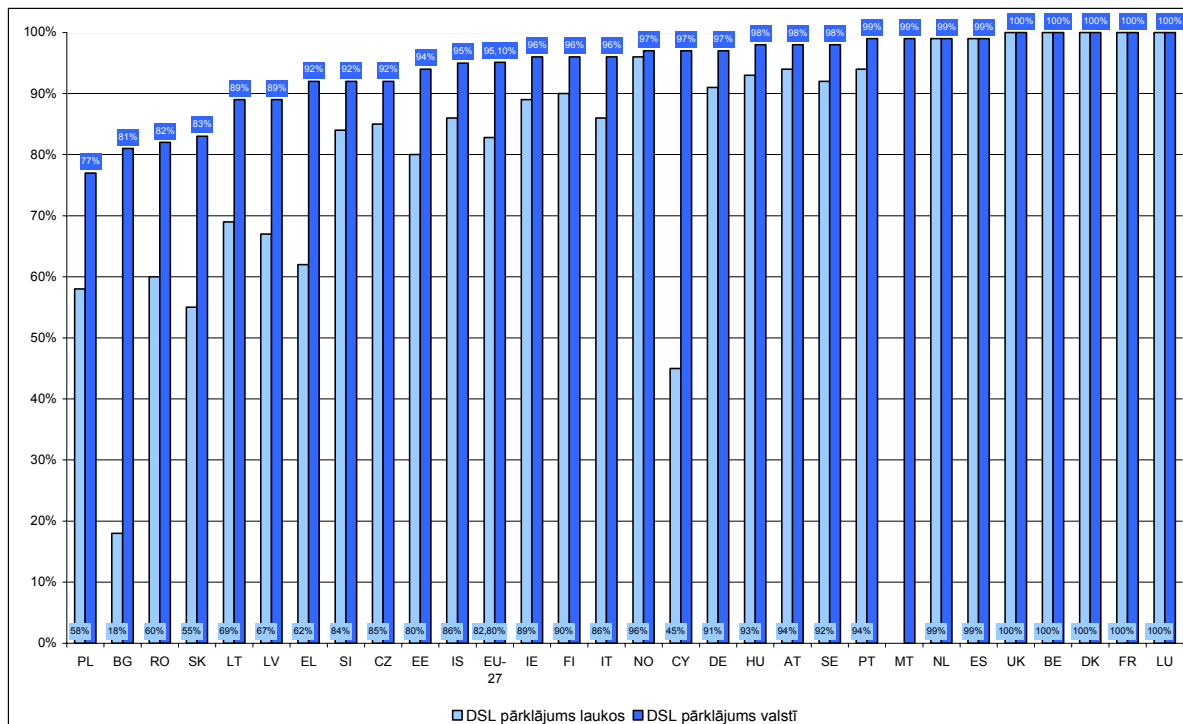
4.1. Platjoslas pakalpojumi

Fiksētie DSL platjoslas tīkli 2010. gada beigās bija pieejami vidēji 95 % ES iedzīvotāju.²¹

²⁰ COM(2005) 203; COM(2006) 163; sk. arī 1. zemsvītras piezīmi.

²¹ Pateicoties tā plašajai pieejamībai, DSL tīkla lietošanas izplatību var izmantot kā pamatotu aproksimāciju, lai uzraudzītu fiksētā platjoslas tīkla pārklājuma pieejamību. Tomēr platjoslas savienojumus var nodrošināt arī ar citām fiksētajām tehnoloģijām.

1. attēls. Fiksētā platjoslas tīkla pārklājums ES, izteikts % no iedzīvotāju skaita, 2010. gads

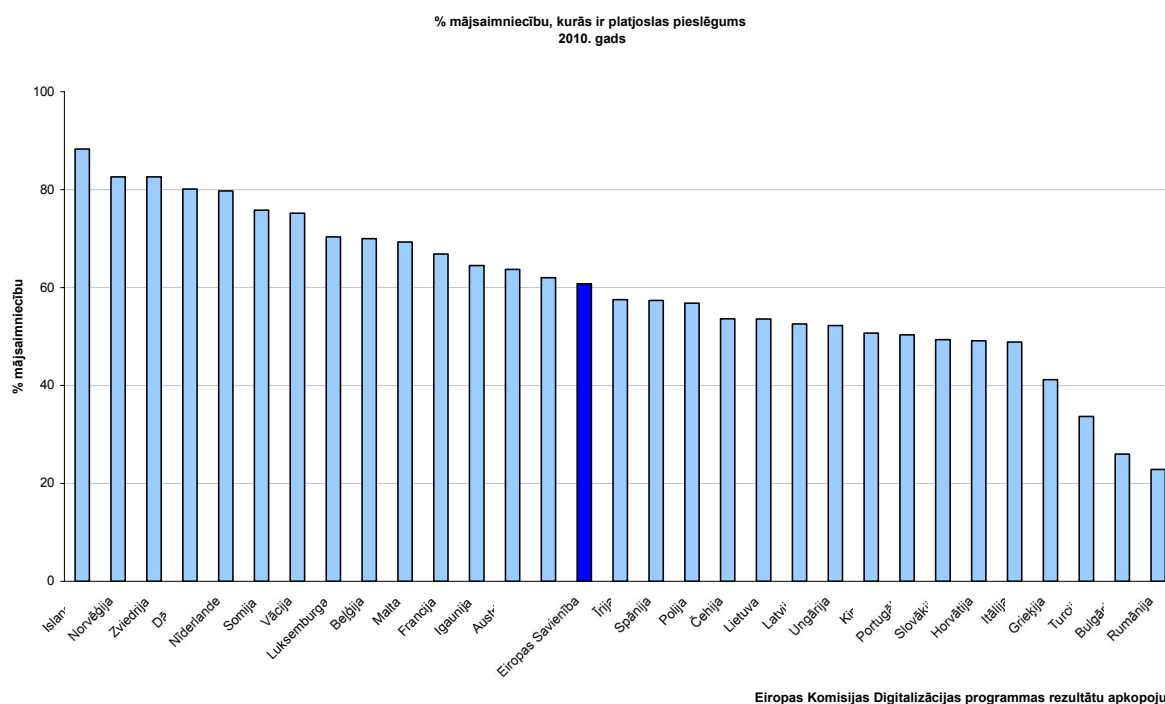
Avots: IDATE, 2010. gads

Eiropas Savienībā 2011. gada sākumā bija aptuveni 133 miljoni fiksēto un 36 miljoni mobilo platjoslas abonētu līniju, un tas liecina, ka patlaban mobilie pakalpojumi ievērojami sekmē aizvien plašāku platjoslas pakalpojumu izplatību.

Patlaban internets ir pieejams 70 % ES mājsaimniecībās, bet vadu vai bezvadu platjoslas pieslēgums ir ierīkots 61 % mājsaimniecībās²². Tomēr platjoslas izmantošanas rādītāji ievērojami atšķiras dalībvalstu starpā. Platjoslas pakalpojumu izplatības īpatsvars mājsaimniecībās svārstās no 23 % Rumānijā un 26 % Bulgārijā līdz 80 % Nīderlandē un Dānijā un 83 % Zviedrijā.

²² Šie skaitļi par platjoslas pakalpojumu izplatību mājsaimniecībās, kas sniegti, pamatojoties uz Eurostat veikto aptauju par IKT mājsaimniecībās, attiecas arī uz tām mājsaimniecībām, kurās ir vismaz viens loceklis vecumā no 16 līdz 74 gadiem (http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/scoreboard/library/index_en.htm).

2. attēls. Platjoslas pakalpojumu izplatība mājās, izteikts % no ES mājsaimniecībām, 2010. gads²³

Attiecīgi, ES mājsaimniecību līmenī platjoslas pakalpojumu izmantošanā ir sasniegta patērētāju (vienkārša) vairākuma robežvērtība, tomēr tas nav "vairums iedzīvotāju", kas minēts UPD 25. apsvērumā. Taču svarīgāk ir tas, ka, ņemot vērā platjoslas pakalpojumu ļoti atšķirīgo izplatību valstu starpā un to, ka piecās dalībvalstīs izplatības līmenis ir zemāks par 50 %, saistībā ar platjoslas pakalpojumiem noteikto UPS izmaksas ES līmenī uzliktu nesamērīgu slogu telesakaru pakalpojumu sniedzējiem un, galu galā, patērētājiem šajās dalībvalstīs. Pētījumā apkopotā informācija²⁴, kas attiecas arī uz tām mājsaimniecībām, kurās locekļiem ir 75 vai vairāk gadu, patiešām liecina, ka 12 dalībvalstīs šis rādītājs ir zemāks par 50 %. Vispārēja platjoslas pārklājuma izveides izmaksas īpaši augstas būtu tajās valstīs, kurās ir zems iedzīvotāju blīvums, sarežģīts reljefs un/vai mazāk attīstīta infrastruktūra. Kā norādīts iepriekš, Rumānijā vidējās izmaksas uz mājsaimniecību varētu būt vairāk nekā divreiz lielākas par ES vidējām izmaksām. Tādējādi, piekļuvi platjoslas pakalpojumiem iekļaujot universālā pakalpojuma darbības jomā ES līmenī, patlaban nebūtu izpildīts UPD paredzētais otrais kritērijs, proti, vispārējs neto ieguvums visiem Eiropas patērētājiem.

4.2. Mobilitāte

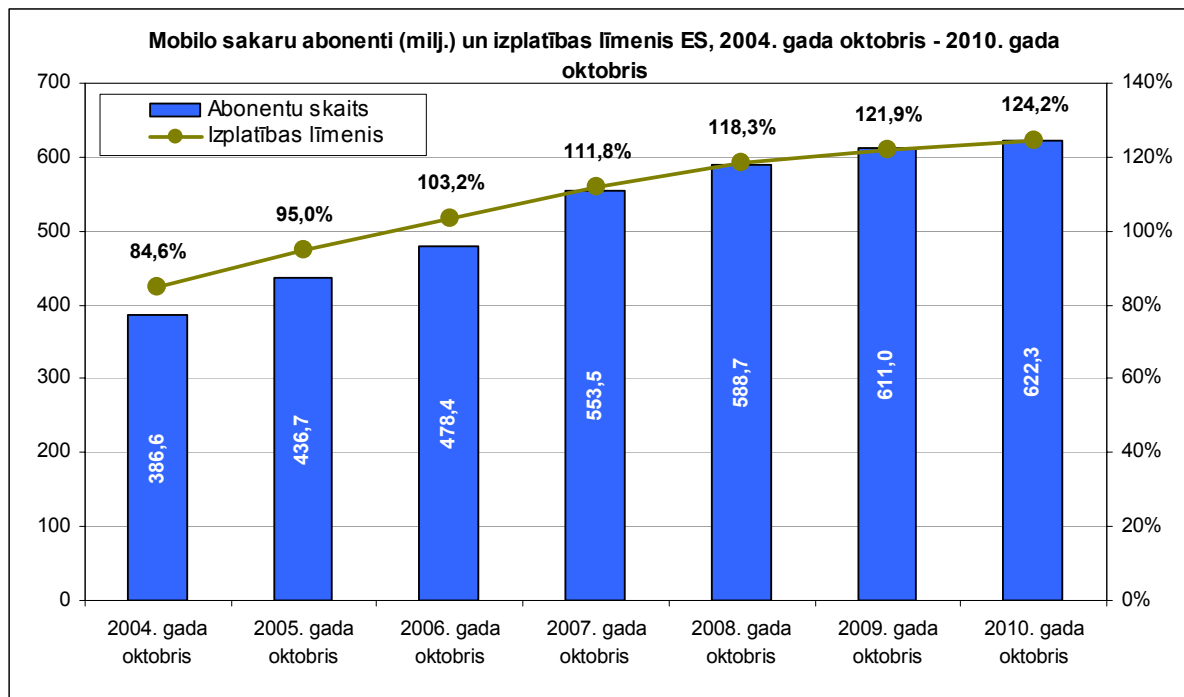
Pamatojoties uz valsts mobilo sakaru licencēm, noteikts, ka mobilo sakaru tīkli aptver vismaz 95 % ES iedzīvotāju²⁵. 2010. gada oktobrī mobilo sakaru abonētu īpatsvars kopumā bija 124,2 %.

²³ 2010. gada dati par Apvienoto Karalisti nav pieejami. 2009. gadā Apvienotajā Karalistē tie bija 69,5 %.

²⁴ Eurobarometra speciālizlaidums Nr. 362. http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/scoreboard/docs/pillar/studies/eb_ecomm/final_reports/reporteb751sp362infoecommunications_en_final.pdf.

²⁵ COM(2005) 203.

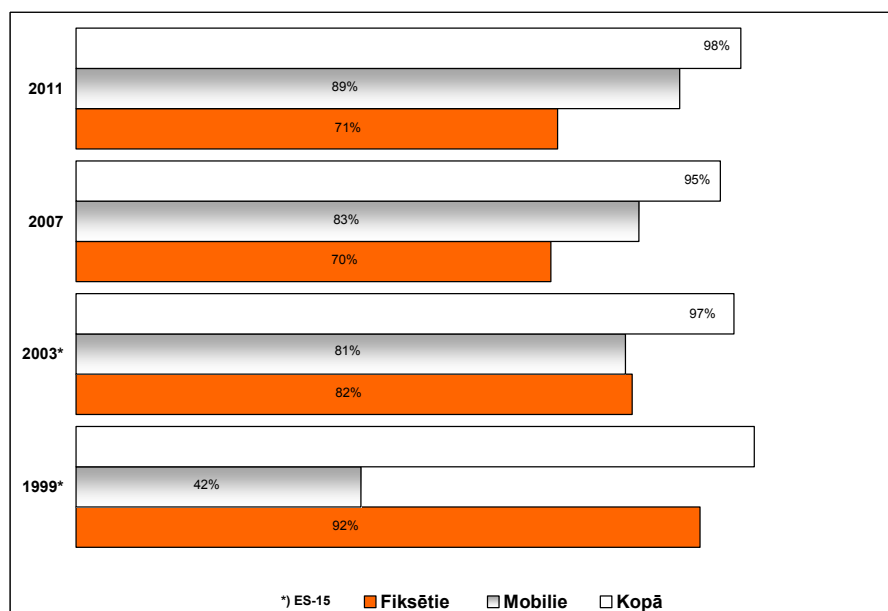
3. attēls. Mobilo sakaru abonentu un izplatības līmenis ES, 2004.–2010. gadā

Avots: Digitalizācijas programmas 2011. gada rezultātu apkopojums — elektronisko sakaru tirgus rādītāji

89 % ES mājsaimniecību ir mobilie sakari un 71 % mājsaimniecību — fiksētie telesakari, tādējādi patlaban 98 % no visām ES mājsaimniecībām ir pieejami telefonsakari.

4. attēls. Piekļuve telefonsakariem no mājām, izteikts % no ES mājsaimniecībām, 1999.–2011. gads

Avots: Pētījumi par e-sakariem mājsaimniecībās, 2011. gada jūlijs

Runājot par cenas pieejamību, jānorāda, ka Eiropas Savienībā mēneša vidējā cena par mobilo sakaru pakalpojumu zema patēriņa grozu (priekšapmaksā un pēcapmaksā) 2010. gadā bija 9,07 euro, kas salīdzinājumā ar 2006. gadu ir aptuveni 30 % samazinājums²⁶.

Kopš pēdējā pārskata mobilo sakaru pakalpojumu jomā novērojama plašāka izplatība un zemākas cenas. Tas apstiprina iepriekšējos pārskatos sniegto analīzi, kam atbilstoši mobilo sakaru nodrošināšana konkurences apstākļos radījusi situāciju, kad patērētājiem ir plaša piekļuve šiem pakalpojumiem par pieņemamām cenām, tādējādi novēršot sociālās atstumtības risku. Tādējādi kritēriji, kas noteikti attiecībā uz mobilitātes iekļaušanu universālā pakalpojuma darbības jomā ES līmenī, nav izpildīti. Tomēr tas neizslēdz, ka universālā pakalpojuma saistības nosaka attiecībā uz pieslēguma izveidi noteiktā atrašanās vietā, izmantojot bezvadu tehnoloģijas.

Komisija arī turpmāk uzraudzīs īpašās vajadzības, kādas ir personām ar invaliditāti, jo īpaši pievēršoties jautājumiem, kuri saistīti ar mobilo telesakaru pakalpojumiem²⁷, un ziņos par saviem secinājumiem nākamajā pārskatā.

5. TURPMĀKĀ RĪCĪBA

Tā kā ir vajadzīgas lielas summas, lai saistībā ar UPS nodrošinātu platjoslas pārklājumu, un tas var ietekmēt nozari un patērētājus, dalībvalstīm rūpīgi jāizvērtē, vai valsts apstākļi attaisno UPS darbības jomas paplašināšanu, iekļaujot tajā platjoslas pakalpojumus, jo vienlaikus jāatceras arī par sociālās atstumtības risku, kā arī iespējamajiem konkurences kropļojumiem un pārmērīgu apgrūtinājumu nozarei.

Ņemot vērā gan iespējamās atšķirīgās pieejas UPS īstenošanā, gan iespējamu finansiālu ietekmi nozarē, Komisija uzskata, ka ir vajadzīgi turpmāki norādījumi, lai nodrošinātu, ka īstenošana notiek saskaņā ar konsekventi piemērotiem principiem, vienlaikus ņemot vērā dalībvalstu tirgu dažādos attīstības līmeņus. Šādi norādījumi palīdzētu novērst sociālās atstumtības risku, vienlaikus izvairoties no nesamērīga apgrūtinājuma nozarē.

Tas atbilst pieprasījumiem sniegt precizējumus, ko apspriešanā izteica ieinteresētās personas, un aicinājumam, ko Eiropas Parlaments adresējis Komisijai, proti, "*sniegt pamatnostādnes, lai nodrošinātu pārskatītās Universālā pakalpojuma direktīvas labāku īstenošanu un piemērošanu, izvairoties no tirgus kropļojumiem un vienlaikus ļaujot dalībvalstīm pieņemt tādus noteikumus, kuri būtu vispiemērotākie attiecīgo valstu apstākļiem*"²⁸.

Komisija uzskata, ka nolūkā konsekventi īstenot UPS saskaņoti jāpiemēro kritēriji, kas izmantojami, lai definētu "funkcionālu piekļuvi internetam" ar platjoslas ātrumu, kā arī izraudzīšanas mehānismus, finansējumu un pasākumus, kuri paredzēti lietotājiem ar invaliditāti. Komisija plāno iesaistīties turpmākās apspriedēs par šiem jautājumiem, kurās piedalītos dalībvalstis, Eiropas Parlaments un citas ieinteresētās personas.

²⁶ Ziņojums par cenu izmaiņām telesakaru jomā no 1998. līdz 2010. gadam, *Teligen, Strategy Analytics Ltd*, 2010. gada decembris.

²⁷ www.eaccessibility-monitoring.eu; patlaban īstenots EK pilotprojekts *Reach112*, kas veltīts pieejamām tradicionālo balss telefonsakaru alternatīvām (www.reach112.eu).

²⁸ Sk. 7. zemspējas piezīmi.

- *UPS darbības joma attiecībā uz "funkcionālu piekļuvi internetam" ar platjoslas ātrumu*²⁹

Ja dalībvalstis apsver, vai definēt tīkla pieslēgumu, kas valsts līmenī ļauj nodrošināt "funkcionālu piekļuvi internetam" ar platjoslas ātrumu, tām varētu palīdzēt saskaņotu kritēriju kopums, kas atbilst kritērijiem, kuri savukārt noteikti attiecībā uz universālā pakalpojuma darbības jomas mainīšanu ES līmenī³⁰, tādējādi nodrošinot konsekvensi, samazinot tirgus kropļojumus un vienlaikus īstenojot mērķi novērst sociālo atstumtību.

Piemēram, dalībvalstīm var adresēt aicinājumu iepriekš izvērtēt šāda lēmuma ietekmi, un tas varētu ietvert novērtējumu par vispārēju platjoslas pakalpojumu izplatību valsts līmenī, ko izteiktu ar to valsts mājsaimniecību procentuālo daļu, kurām pieejami platjoslas pakalpojumi, un to mājsaimniecību procentuālo daļu, kuras platjoslas pakalpojumus izmanto ar ātrumu, kas vienāds ar minimālo paredzēto ātrumu vai lielāks par to.

Lai nodrošinātu atbilstību jēdzienam, kas minēts UPD 25. apsvērumā, kurā noteikts, ka attiecīgajiem pakalpojumiem jābūt pieejamiem "vairumam iedzīvotāju", varētu piemērot atsevišķas robežvērtības, lai noteiktu, vai ir sasniegta platjoslas izplatības kritiskā masa. Komisija uzskata, ka šajā posmā dalībvalstīm varētu lūgt apsvērt platjoslas pieslēgumu iekļaušanu UPS, ja valsts līmenī datu pārraides attiecīgo ātrumu izmanto i) vismaz puse no visām mājsaimniecībām un i) vismaz 80 % no mājsaimniecībām, kurām pieejams platjoslas pieslēgums³¹.

Dalībvalstīm pieņemot lēmumu, tām var arī ieteikt identificēt savus īpašos sociālos un ekonomiskos mērķus, kā arī vēlamos rezultātus. Saistībā ar to varētu izvērtēt:

- gaidāmo platjoslas pakalpojumu pieejamību tirgū bez valsts intervences;
- sociālos un ekonomiskos trūkumus, ar ko saskaras tie iedzīvotāji, kuriem nav piekļuves platjoslas pieslēgumam, tostarp lietotāji ar invaliditāti;
- valsts intervences izmaksas saistībā ar UPS un šo izmaksu salīdzinājumu, ņemot vērā citu pieeju izmantošanu;
- valsts intervences sniegtos ieguvumus un ietekmi uz konkurenci, tirgus kropļojumiem un plašākiem politikas mērķiem.

Tādējādi intervence varētu notikt vienīgi tad, ja kopējie ieguvumi būtu lielāki par kopējām izmaksām.

- *Vienotas pieejas attiecībā uz izraudzīšanu*

Atrodot vispiemērotāko mehānismu universālā pakalpojuma sniedzēju izraudzīšanai, var samazināt tirgus kropļojumus un palielināt efektivitāti. Teritoriālā pārklājuma prasības, kuras paredzēts pārbaudīt izraudzīšanas procedūras sākumā, var nepamatoti samazināt to uzņēmumu skaitu, kuri ir tiesīgi sniegt pakalpojumus. Savukārt, izmantojot tādu izraudzīšanas

²⁹ Sk. skaidrojošo dokumentu (COCOM10-31), ko Komunikāciju komitejai iesnieguši Komisijas dienesti.

³⁰ UPD 15. pants, V pielikums un 25. apsvēruma.

³¹ Saskaņā ar pētījumā sniegto informāciju (16. zemsvītras piezīme), tagad vidēji vairāk nekā 80 % fiksēto tīklu platjoslas pakalpojumu abonenti ES izmanto platjoslas pieslēgumu ar ātrumu, kas lielāks par 2Mb/s.

mehānismu, kas ļauj dalībvalstīm apsvērt visas tehniskās iespējas saistībā ar universālā pakalpojuma sniegšanu, varētu panākt visrentablākos rezultātus.

Nepamatoti ilgs vai nenoteikts izraudzīšanās periods var arī *a priori* izslēgt citus operatorus, liedzot tiem tikt izraudzītiem³². Savukārt pārredzamību un nediskrimināciju var sekmēt, ja UPS jomā atvēl ierobežotu izraudzīšanās periodu (piemēram, Grieķijā un Polijā). Iespējamo risinājumu (tostarp visu pieejamo tehnoloģiju) un to ietekmes rūpīgs izvērtējums palīdzēs noteikt, kuri ir visefektīvākie līdzekļi universālā pakalpojuma sniegšanai, un tādējādi alternatīvus operatorus var izraudzīt biežāk (piemēram, Igaunijā) vai izraudzīt vairāk nekā vienu uzņēmumu (piemēram, Čehijā un Francijā). Lai nepieļautu diskrimināciju, var paredzēt, ka operatoru izraugās uz termiņu, kas nav ilgāks par to, kas nepieciešams, lai atgūtu attiecīgās ieguldījumu izmaksas, un nepārsniedz maksimālo ilgumu (piemēram, 10 gadus).

- Konsekventas pieejas universālā pakalpojuma sniegšanas neto izmaksu aprēķināšanai

Lai Eiropas Savienībā nodrošinātu rentabilitāti un visiem operatoriem vienlīdzīgus konkurences apstākļus, būtiska nozīme ir pieejai, ko valsts iestādes izmanto, lai aprēķinātu universālā pakalpojuma sniegšanas neto izmaksas. Efektivitāti varētu palielināt, izstrādājot metodoloģiju UPS neto izmaksu aprēķināšanai pirms izraudzīšanas procesa un to publiski apspriežot. Turklāt pārredzama un rūpīga pieeja būtu nodrošināta, ja katram izraudzītajam uzņēmumam neto izmaksas aprēķinātu atsevišķi. Tiesa ir noteikusi, kādi konkrēti aspekti jāņem vērā, novērtējot UPS sniegtos netiešos ieguvumus. Tie jānosaka atbilstīgi uzņēmējdarbības vērtējumā izmantotajiem aprēķiniem, cita starpā iekļaujot šādus aspektus: plaša izplatība, dzīves cikla ietekme, tirgvedības, pārdošanas un reklāmas sniegtie ieguvumi, zīmola tēls, lojalitāte un atzīšana/korporatīvais tēls, ieguvumi no citu pakalpojumu sniegšanas komerciālā nolūkā, abonētu datu pieejamība, kā arī tīkla paplašināšanas radītie ieguvumi informācijas, tehniskajā un komerciālajā jomā. Svarīgi arī precizēt, kādi principi jāizmanto valsts iestādēm, ja tās novērtē, vai UPS rada negodīgu apgrūtinājumu pakalpojuma sniedzējam³³. Šajā saistībā VRI jāizvērtē visas attiecīgās iezīmes, kas raksturīgas katram izraudzītajam uzņēmumam, piemēram, tā aprīkojuma tehniskās un ekonomiskās iezīmes, ko šis uzņēmums izmanto universālā pakalpojuma sniegšanai, uzņēmuma ekonomisko un finansiālo stāvokli, kā arī tā tirgus daļu³⁴.

- Finansējums

Jebkuram nozares finansēšanas mehānismam, kas izmantots attiecībā uz universālo pakalpojumu, jābūt pārredzamam, objektīvam, samērīgam un nediskriminējošam, turklāt ar to jācenšas samazināt konkurences un lietotāju pieprasījuma kropļojumi³⁵.

Tāda UPS finansēšana, kurā izmanto no nodokļiem gūtos līdzekļus, var radīt mazākus kropļojumus nekā nozares finansējums, jo minētā metode precīzāk atbilst radīto sociālo un ekonomisko ieguvumu vispārīgajam raksturam un patērētāju maksātspējai. Somijā, Zviedrijā un Čehijā šīs izmaksas sedz tikai no valsts līdzekļiem, savukārt Maltā un Portugālē ir atļauts izmantot gan valsts, gan nozares finansējumu.

³² Lieta C-154/09, Komisija/Portugāle.

³³ Saskaņā ar UPD 12. pantu.

³⁴ Lieta C-222/08 Komisija/Belģija, lieta C-389/08 *Base NV* un citi/*Ministerraad*.

³⁵ Sk. UPD 13. panta 3. punktu un Direktīvas 2002/77/EK 6. panta 1. punktu.

Tā kā saistībā ar paplašinātām UPS, kurās ietverti platjoslas pieslēgumi, izmaksas ir salīdzinoši augstākas, dalībvalstis var apsvērt — un dažās valstīs tas jau tiek darīts —, kāds būtu piemērots sadalījums attiecībā uz universālā pakalpojuma sniegšanai paredzēto valsts un nozares finansējumu.³⁶

Dalībvalstis var arī noteikt to iemaksu ierobežojumu, ko nozares kompensāciju fondā veic telesakaru jomas operatori.

Šādus ierobežojumus var noteikt divējādi. Vienā variantā, kā norādīts UPD 13. panta 3. punktā, paredzēts, ka dalībvalstis var izvēlēties nepieprasīt iemaksas no uzņēmumiem, kuru valsts apgrozījums ir mazāks par noteikto ierobežojumu (*de minimis* robežvērtība). Šādu iespēju izmanto vairākas dalībvalstis. Vienotu *de minimis* robežvērtību varētu izmantot, ņemot vērā attiecīgo operatoru ienākumus. To varētu noteikt kā fiksētu summu (piemēram, 5 miljoni euro) vai procentuālo daļu no nozares kopējā valsts apgrozījuma.

Otrs variants — lai ievērotu proporcionalitātes principu, uz ko skaidri norādīts UPD 13. panta 3. punktā un Direktīvas 2002/77/EK 6. panta 1. punktā, vairākas dalībvalstis ir uzskatījušas, ka ir piemēroti noteikt operatoru individuālo iemaksu maksimālo apjomu. Operatoru individuālajām iemaksām var noteikt maksimālo kopējo ierobežojumu, paredzot, ka neto izmaksu atlikušo daļu sedz no valsts līdzekļiem. Šo ierobežojumu var izteikt kā procentuālu daļu no operatoru valsts gada apgrozījuma elektronisko sakaru tīklu vai pakalpojumu nodrošināšanas jomā. Procentuālā daļa var būt noteiktā diapazonā (piemēram, no 0,40 līdz 0,65 % no gada apgrozījuma), lai atspoguļotu prognozētās izmaksas, kas varētu rasties, efektīvam uzņēmumam pildot UPS, tostarp platjoslas, pakalpojumus, tomēr šī daļa nevar pārsniegt faktiskās neto izmaksas, ko konkrētā valstī rada UPS izpilde. Vairākas dalībvalstis jau tagad savos tiesību aktos ir paredzējušas individuālo iemaksu maksimālo apjomu, ko nosaka, ņemot vērā bruto vai neto ienākumus.

- Pasākumi, kas paredzēti lietotājiem ar invaliditāti

Ņemot vērā noteikumus, kas pārskatītajā UPD pastiprināti un attiecas uz lietotājiem ar invaliditāti, dalībvalstīm var arī rosināt savu nacionālo UPS plānošanā pienācīgi ņemt vērā šādu lietotāju vajadzības, ievērojot atbilstību principam par vienlīdzīgas piekļuves nodrošināšanu.

6. SECINĀJUMI

Patlaban Komisija neuzskata, ka būtu jāmaina universālā pakalpojuma — sociālās atstumtības novēršanas instrumenta — pamatjēdziens un principi. Šajā posmā saistībās nav jāiekļauj mobilitāte vai jānosaka īpašs platjoslas pieslēguma datu pārraides ātrums ES līmenī.

2009. gada Telesakaru paketē ir paredzēts, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu dalībvalstis, ņemot vērā valsts apstākļus, var elastīgi noteikt atbilstīgo datu pārraides ātrumu tiem tīkla pieslēgumiem, kas nodrošina "funkcionālu piekļuvi internetam". Tādējādi pamatotos gadījumos valsts līmenī piekļuve platjoslas pamattīklam var būt daļa no UPS, jo īpaši tad, ja ar tirgus spēkiem, citiem politikas instrumentiem un finansēšanas instrumentiem nav izdevies nodrošināt universālu platjoslas pārklājumu. Lai samazinātu tirgus kropļojumus, dalībvalstīm papildus UPS pilnībā jāņem vērā arī citi valsts intervences instrumenti, kuru mērķis ir

³⁶ Jebkurā gadījumā UPS finansēšanai jāatbilst noteikumiem par valsts atbalstu.

nodrošināt platjoslas pakalpojumu pieejamību. Tādējādi dalībvalstīm ir iespēja piekļūvi platjoslas pieslēgumam iekļaut valsts UPS darbības jomā, taču tas nav pienākums.

Tomēr pastāv risks, ka atšķirīgas valsts pieejas platjoslas tīkla izveidē var radīt tirgus kropļojumus un nozarei uzlikt nepamatotu apgrūtinājumu.

Komisija uzskata, ka, platjoslas pakalpojumiem piemērojot attiecīgos UPD noteikumus, būtu vēlams izmantot vienotu pieeju. Šādi būs iespējams efektīvāk īstenot UPS pasākumus un sekmēt regulējuma paredzamību nozarē, tādējādi nodrošinot, ka ieguldījumi un konkurence digitālajā vienotajā tirgū sniegs ieguvumus attiecībā uz inovācijām, patērētāju izvēli un pieejamām cenām. Ņemot vērā šo paziņojumu, Komisija iesaistīsies apspriedēs ar dalībvalstīm, Eiropas Parlamentu un citām ieinteresētajām personām.

Izskatot dažādas iespējas, 2012. gada pirmajā ceturksnī Komisija arī iesniegs priekšlikumus, lai nodrošinātu, ka līdz 2015. gadam lietotājiem ar invaliditāti ir pilnībā pieejamas valsts sektora tīmekļa vietnes un tās vietnes, kurās iedzīvotājiem ir pieejami pamatpakalpojumi.

Paredzams, ka Eiropas iedzīvotājiem nodrošinātā piekļuve platjoslas pakalpojumiem kļūs aizvien nozīmīgāka. Lai gan patlaban būtu pārāgi ES līmenī to iekļaut universālā pakalpojuma saistībās, Komisija turpinās uzraudzīt platjoslas tirgus attīstību, tostarp sociālajā kontekstā. Gatavojot nākamās universālā pakalpojuma darbības jomas pārskatus, tā ņems vērā šo attīstību.